

מסכת יבמות

פרק תשיעי יש מותרות

דף פ"ד

יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן

יש אופנים שתהא האשה נשואה לבעלה בהיתר גמור, אולם אם ימות הבעל, היא אסורה להתייבם לאחי הבעל. ואלו האופנים הנזכרים במשנתנו^א.

א. שני אחים, אחד כהן הדיוט, ואחד כהן גדול, ונשא כהן הדיוט אלמנה, היא מותרת לו, שכהן הדיוט מותר באלמנה. אולם אם ימות, היא אסורה לאחיו, שהוא כהן גדול ואסור באלמנה.

וכן הדין, כשמתחילה לא נשא כהן הדיוט את האלמנה, אלא קדשה בלבד, גם כן מותרת לו ואסורה לייבם שהוא כהן גדול. והוא הדין אם מתחילה לא היתה אלמנה כלל אלא בתולה ונתקדשה לכהן הדיוט מאחר שמת נעשית אלמנה ואסורה לכהן גדול. [ואף על פי שבאופן הזה אין לו בה איסור לא תעשה בלבד של אלמנה, מכל מקום עשה של ייבום אינו דוחה אותו, מטעם שנתבאר בדף י"ח].

והסיבה ששנו דין זה בנישואין^ב, משום הדין הבא [=משום בת בוקתא, כלומר השנויה בצדה], שישנו בנישואין ולא בקידושין, כפי שיתבאר בעזה"י.

והסיבה ששנו דין זה באלמנה, משום הדין האמור להלן בענין כהן גדול שנשא אלמנה ולו אח כהן הדיוט, שהאשה מותרת לייבם ולא לבעל, ודין זה נאמר באלמנה דווקא, ולא בבתולה, ולכן גם את הדין הראשון שנו באלמנה.

ב. שני אחים, אחד חלל, ואחד כהן כשר, ונשא החלל [חללה או] אשה כשרה, משבא עליה היא מתחללת, ומכל מקום מותרת לו כי הוא חלל. אולם אם ימות, היא אסורה לאחיו, שהוא כהן כשר ואסור בחללה.

ודין זה אמור דווקא כשמתחילה נשא החלל את הכשרה, שבכך שבא עליה החלל, נתחללה. אבל אם החלל לא היה נשוא אותה, אלא מקדשה בלבד, לא היתה מתחללת, והיתה מותרת לייבם שהוא כהן כשר.

ג. שני אחים, אחד ישראל כשר, ואחד ממזר, ונשא ישראל הכשר ישראלית כשרה, אשתו מותרת לו. אולם אם ימות, היא אסורה לאחיו, שהוא ממזר ואסור בישראלית.

ד. שני אחים, אחד ממזר, ואחד ישראל כשר, ונשא הממזר ממזרת, אשתו מותרת לו. אולם אם ימות, היא אסורה לאחיו, שהוא ישראל ואסור בממזרת.

יש מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן

יש אופנים שתהא האשה נשואה לבעלה באיסור, אולם אם ימות הבעל, היא מותרת להתייבם לאחי הבעל. ואלו האופנים הנזכרים במשנתנו.

א. שני אחים, אחד כהן גדול, ואחד כהן הדיוט, וקידש כהן גדול אלמנה, היא אסורה לו, שכהן גדול אסור באלמנה. אולם אם ימות, היא מותרת לאחיו, שהוא כהן הדיוט ומותר באלמנה.

ודין זה אמור באופן שהכהן הגדול קידש אותה בלבד, אבל אם נשאה, ובא עליה, נתחללה בביאת איסור, ונאסרה גם לכהן הדיוט. כפי שיתבאר בעזה"י בדין אסורות לאלו ולאילו.

ב. שני אחים, אחד כהן כשר, ואחד חלל, ונשא הכהן הכשר חללה, היא אסורה לו כי כהן כשר אסור בחללה. אולם אם ימות, היא מותרת לאחיו, שהוא חלל ומותר בחללה.

ג. שני אחים, אחד ישראל כשר, ואחד ממזר, ונשא הישראל הכשר ממזרת, אשתו אסורה לו. אולם אם ימות, היא מותרת לאחיו, שהוא ממזר, ומותר בממזרת.

ד. שני אחים, אחד ממזר, ואחד ישראל כשר, ונשא הממזר בת ישראל, אשתו אסורה לו. אולם אם ימות, היא מותרת לאחיו, שהוא ישראל ומותר בישראלית.

אסורות לאלו ולאילו

יש אופנים שתהא האשה נשואה לבעלה באיסור, ואם ימות הבעל היא אסורה להתייבם לאחי הבעל. ואלו האופנים הנזכרים במשנתנו.

א. שני אחים, אחד כהן גדול, ואחד כהן הדיוט, ונשא כהן גדול אלמנה, היא אסורה לו, שכהן גדול אסור באלמנה. ומאחר שהיא אסורה לו, נתחללה בביאתו, ומעתה אם ימות, היא אסורה גם לאחיו, שהוא כהן הדיוט. וכל שכן אם אחיו כהן גדול, שהיא אסורה לו, גם משום שהיא אלמנה.

ודין זה אמור דווקא באופן שהכהן הגדול נשא אותה, אבל אם קידש אותה בלבד ולא נשאה, לא נתחללה בביאת איסור, ולא נאסרה לכהן הדיוט, כמבואר לעיל בדין אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן.

ב. שני אחים, ושניהם כהנים כשרים, ונשא האחד חללה, היא אסורה לו, כי כהן כשר אסור בחללה. וכמו כן אם ימות, היא אסורה גם לאחיו, שהוא גם כן כהן כשר ואסור בחללה.

ג. שני אחים, ושניהם ישראלים כשרים, ונשא האחד ממזרת, היא אסורה לו, כי ישראל כשר אסור בממזרת. וכמו כן אם ימות, היא אסורה גם לאחיו, שהוא גם כן ישראל כשר ואסור בממזרת.

ד. שני אחים, ושניהם ממזרים, ונשא האחד בת ישראל, היא אסורה לו, כי ממזר אסור בישראלית. וכמו כן אם ימות, היא אסורה גם לאחיו, שהוא גם כן ממזר ואסור בישראלית.

מותרות לאלו ולאילו

עד עתה נמנו כל האופנים שבהם האשה אסורה לבעל, או לייבם, או לשניהם, ומבואר במשנתנו, שבכל שאר האופנים, הנשים מותרות גם לבעל וגם לייבם.

^א פירש הר"ר יהודה ברי"ט, דכן דרך התנא, לאחר שפירש הלכות המסכתא, חוזר ושונה אותם בלשון קצר, כדי שיהיו מסודרים בידך, ושמורים בפה ובלב. ועוד אמר ר"י, דנקטינהו לכולהו, משום שבא דאסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן, דאף על גב דמכח בעל דמית קמיבם, לא אסרי לה איבם, אף על גב דאסורות לבעליהן. [תוס'].

^ב בשאר מקומות אין דרך השי"ס לדקדק בזה, דבפרק ארבעה אחין שונה בכמה מקומות נשואין שתי אחיות, והכא דייק משום דבמציעתא קידש קנתי. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ ע"ה**
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

במשנתנו, כי לא שנה התנא את כל האופנים, ושייר מקצת אופנים שלא שנה,
ולחלן יתבאר בעזה"י אופנים נוספים ששייר ולא שנה.

איסור נוסף ששיירה משנתנו שיש בו ארבעה אופנים

נתבאר שמלבד האיסורים הנזכרים במשנה, ומלבד האיסור שהזכיר רב פפא,
יש עוד איסור, שאפשר שתהא האשה מותרת לבעל ולא לייבם, ואפשר שתהא
מותרת לייבם ולא לבעל, ואפשר שתהא אסורה לשניהם, ואפשר שתהא
מותרת לשניהם, והוא **איסור פצוע דכא**, שיש בו את כל ארבעת האופנים
הנ"ל.

א. **שני אחים, אחד כשר ואחד פצוע דכא, ונשא הכשר ישראלית**, היא מותרת
לבעלה ואסורה ליבמה.

ב. **שני אחים, אחד פצוע דכא ואחד כשר, ונשא פצוע דכא ישראלית**, היא
אסורה לבעלה ומותרת ליבמה.¹

ג. **שני אחים, שניהם פצוע דכא, ונשא האחד ישראלית**, היא אסורה לבעלה
ואסורה ליבמה.

ד. **שני אחים, שניהם פצוע דכא, ונשא האחד גיורת**, היא מותרת לבעלה
ומותרת ליבמה.

ומתחילה רצו להקשות ולומר, שאיסור זה אינו נחשב שיעור על האיסורים
הנזכרים במשנה, שכן כבר הזכירו במשנה דברים שהם איסורי לא תעשה,
ומהם יש לך ללמוד שכן הדין לאיסור פצוע דכא.

ודחו זאת ואמרו שאם דעת משנתנו שדי בהזכרת איסור לא תעשה אחד ללמד
על כל איסורי לא תעשה למה הזכירה מספר איסורי לא תעשה (א) אלמנה
לכהן גדול (ב) חללה לכהן הדיוט. (ג) ישראלית לממזר. (ד) ממזרת לישראל.

ואמנם, במקצת מהם יש לומר, שפירש משום חידוש שיש בהם.

שהזכיר חללה לכהן הדיוט, ללמד שדווקא כהן אסור בחללה, אבל כהנת
מותרת בחלל, שלא הוזהרו כשרות להינשא לפסולים [כפי שיתבאר בעזה"י
בהמשך²].

והזכיר איסור ישראלית לממזרת, לומר שהדין אמור גם בלאו השווה בכל.

אבל לא היה צריך להזכיר גם איסור ממזרת לישראלית. ואם הזכירו, היה לו

איסור נוסף שאמר רב פפא שיש בו ארבעה אופנים
נתבאר, שיש איסורים שאפשר שתהא האשה מותרת לבעל ולא לייבם, ואפשר
שתהא מותרת לייבם ולא לבעל, ואפשר שתהא אסורה לשניהם, ואפשר שתהא
מותרת לשניהם, ולעיל נכתבו כל האיסורים הנזכרים במשנתנו.

והנה בדף ע"ח נתבאר, שלדברי רב דימי אמר רבי יוחנן, וולד מצרי ומצרית
מתייחס אחר אמו, ולפיכך, מצרי שני שנשא מצרית ראשונה, מאחר שהאם
היא מצרית ראשונה, הוולד הוא מצרי שני, ואסור לבוא בקהל.

ואמר רב פפא, שאם הלכה כמותו, שהוולד הולך אחר האם, אם כן יש להביא
עוד איסור שיש בו את ארבעת האופנים הללו, שבאחד האשה מותרת לבעל
ולא לייבם, ובאחד היא מותרת לייבם ולא לבעל, ובאחת היא אסורה לשניהם,
ובאחד היא מותרת לשניהם.

וזאת, **כשמצרי שני נשא שתי נשים, אחת מצרית ראשונה, ואחת מצרית
שניה, ושתייהן ילדו לו בנים**, מצרית ראשונה ילדה לו מצרי שני, ומצרית שניה
ילדה לו מצרי שלישי, שדינו כישראל, ונמצא שיש כאן שני אחים, אחד מצרי
שני שהוא אסור לבוא בקהל, ואחד ישראל כשר.

אם נשא כל אחד את המותרת לו, כלומר מצרי שני נשא מצרית שניה, וישראל
נשא ישראלית³, **שתי הנשים מותרות לבעליהן, ואסורות לייבמיהן**, [שמצרי
אסור בישראלית, וישראלי אסור במצרית שניה⁴].

ואם נשא כל אחד את האסורה לו, כלומר מצרי שני נשא ישראלית, וישראל
נשא מצרית שניה, **שתי הנשים אסורות לבעליהן, ומותרות לייבמיהן**.

**ואם שניהם נשאו גיורת משאר עמים, שתי הנשים מותרות לבעליהן
ולייבמיהן**, [שקהל גרים אינו קרוי קהל, וגרים אינם אסורים במצרים, וכמו כן אינם
אסורים בישראל].

ואם נשא מצרי שני איילונית ישראלית, היא אסורה לבעלה וליבמה, לבעלה
המצרי היא אסורה, כי היא ישראלית, ומצרי אסור לבוא בקהל, ולייבם
הישראל היא אסורה, כי היא איילונית, ואיילונית אינה בכלל יבום, [כפי
שנתבאר בדף כ"ד], ואם כן היא אשת אח שלא במקום מצווה.

ואמרו שאמנם אפשר שכל האופנים הללו אמות⁵, והסיבה שלא נזכרו במשנתנו,

¹ לא שנשא שני שניה, ושלישי שלישי, דאם כן שתייהן מותרות לבעליהן וליבמיהן, דהא קסבר
דקהל גרים לא אקרי קהל, כדקאמר, מותרות לאלו ולאלו גיורת, אלא בו השנייה שהוא שלישי
נשא ישראלית, והיינו כי אורחיהו, שהוא מותר בה. [תוס'].

² ואומר ר"י, **דאסורות לייבמיהן לא קאי אתרוייהו, דאשת שני, שהיא שנייה, מותרת ליבמה,
דקהל גרים לא אקרי קהל, ומשום אשת שלישי, שהיא ישראלית, נקט אסורות לייבמיהן**. וכן
הא דקאמר, אי אפוך מותרות לייבמיהן ואסורות לבעליהן, נמי לא קאי אלא אאשת מצרי שני
שנשא ישראלית, ומשום הכי נקט כי האי גוונא, אי נסוב כי אורחיהו, אי אפוך ונסוב, דלא מצי
למניקט כולה מילתא בחד גבא, וקאי מעיקרא אאשת שלישי, ובתר הכי קאי אאשת שני. [ו] ואם
תאמר ואמאי לא נקט דליהוי קאי אתרוייהו, כגון מצרי שני שנשא ישראלית ומצרית ראשונה,
דהשתא אחד מהם ישראל גמור, ואחד מצרי שני, נסוב כי אורחיהו, שתייהן אסורות לייבמיהן,
אפוך ונסוב אסורות לבעליהן. ויש לומר דבן הישראלית ממצרי שני אין חשוב ישראל לענין קהל,
אלא חשיב קהל גרים. [תוס'].

³ ואם תאמר אפילו ליתא לדרב דימי, ליתני ישראל שנשא שתי נשים, מצרית ראשונה וישראלית,
היו לו בנים משתייהן, דבן מצרית מצרי שני, ובן ישראלית ישראל, נסוב כי אורחיהו אסורות
ליבמיהן, אפוך ונסוב אסורות לבעליהן. וכי תימא דלא תני הכי, לפי שישוואי מצרית היו באיסור,
הוא קתני ממזר וחלל שנשאו באיסור. ואומר ר"י, דלא פריך אלא ממה ששייר דברים של חידוש,

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

באיסורי כהונה הושוו בכתוב "לא יקחו... לא יקחו".

להזכיר גם איסור פצוע דכא, וכשלא הזכירו, הדבר נחשב כשירי^א.

דף פ"ה

איסור טומאת כהנים

הכהנים מוזהרים שלא להיטמא למת, שנאמר, "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמַּרְתָּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמְיֹו" (ויקרא כ"א א).

והנה אף שהשווה הכתוב אשה לאיש באיסורי תורה בכתוב "אִישׁ או אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת הָאֲדָמָה", כבר נתבאר, שלא הושוו בכתוב הזה אלא לאיסורים השווים בכל ישראל, ואם כן אין ללמוד ממנו, שכשם שכהנים מוזהרים על הטומאה, גם כהנות מוזהרות, שאין זה איסור השווה בכל.

אבל מהכתוב "לא יקחו... לא יקחו" למדנו, שגם באיסורי כהונה שאינם שווים בכל ישראל, הוזהרו הנשים כמו האנשים, ואם כן היה מקום לומר, שגם באיסור טומאה הושוו, וכהנות אסורות להיטמא למת.

ולהוציא מסברא זו, כתבה תורה באיסור טומאה "אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן", לומר, דווקא "בְּנֵי אֶהֱרֹן" מוזהרים, אבל בנות אהרן אינן מוזהרות.

ראית רב פפא ודחיית רב הונא בריה

דרב יהושע בענין כשרות לפסולי

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע נדמנו לעיר הינצבו, מקומו של רב אידי בר אבין.

ובני אותו מקום שאלו מהם, האם הוזהרו כשרות להנשא לפסולים או לא.

אמר להם רב פפא, הלא שנינו ברייתא, עשרה יוחסין עלו מבבל, (א) כהנים (ב) לויים (ג) וישראלים (ד) חללים (ה) גרים (ו) וחרורים (ז) וממזרים (ח) נתינים (ט) שתוקי (י) ואסופי. ואמרו בברייתא, [א] כהנים לויים ישראלים מותרים לבא זה בזה. [ב] לויים ישראלים חללים גרים חרורים מותרים לבא זה בזה. [ג] גירי חרורי וממזרי נתיני שתוקי ואסופי מותרים לבא זה בזה. הרי מבואר בברייתא זו, שהכהנים אינם מותרים אלא בלויים וישראלים, ולא חילקו בין כהנים וכהנות, ומכאן שכהנות גם כן אסורות בחללים.

ורב הונא בריה דרב יהושע דחה ראיה זו, ואמר, שמא כהנות מותרות בחללים, ולא הזכירה הברייתא אלא האופנים שגם הזכירים וגם הנקבות מותרים זה בזה, אבל כהנים וחללים, שכהנים אסורים בחללות, וכהנות מותרות בחללים, לא הזכירה.

באו לפני רב אידי בר אבין, ושאלו אותו דבר זה. אמר להם, דרדקי [=בחורים שלא הגיעו לסברא], כך אמר רב יהודה אמר רב, לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים.

ארבעה אופנים באיסור שניות

שני אחים מאב אחד, וכל אחד מאם אחרת, אם אמו של כל אחד אסורה לו באיסור שניות מדברי סופרים, ומותרת לאחיו.

^א רש"י במסכת שבת.

כהנות כשרות מותרות להינשא לפסולי כהונה

כהנים הוזהרו שלא לשאת גרושה זונה וחללה, וכהן גדול הוזהר שלא לשאת גם אלמנה, ומצווה לשאת בתולה, שנאמר לכהנים, "אִשָּׁה זֶנְהָ וְחַלְלָהּ לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁהּ לֹא יִקְחוּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְאֵלֹקֵינוּ" (ויקרא כ"א ז). ונאמר לכהן גדול "וְהוּא אִשָּׁה בְּתוּלָיָהּ יִקַּח. אֲלֶמְנָה וְגְרוּשָׁה וְחַלְלָהּ זֶנְהָ אֵת אֵלֶּה לֹא יִקַּח כִּי אִם בְּתוּלָהּ מֵעַמְּיוּ יִקַּח אִשָּׁה" (ויקרא כ"א י"ג-י"ד).

ואמר רב יהודה אמר רב, שכל האיסורים הללו, נאמרו לכהנים, שלא ישאו פסולות להם, אבל בנות הכהנים מותרות לשאת פסולים כגון חללים.

במקום שהאיש אסור גם האשה אסורה

נתבאר, שלא נאמרו איסורי כהונה אלא לכהנים, שלא לשאת פסולות, אבל בנות כהנים מותרות להינשא לפסולי כהונה.

וביאר רבא, שחילוק זה מלמד אלו נישואין מותרים ואלו נישואין אסורים, אבל בנישואין האסורים, כלומר בנישואי כהנים לפסולות, האיסור הוא גם לאנשים וגם לנשים, שכשם שהכהן אסור לשאת חללה, כך החללה אסורה להינשא לכהן, ושניהם לוקים על כך.

ואמרה רבין בר נחמן, שענין זה למד מתוך כך שנכפל האיסור בכתוב, שנאמר, "אִשָּׁה זֶנְהָ וְחַלְלָהּ לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁהּ לֹא יִקְחוּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְאֵלֹקֵינוּ" (ויקרא כ"א ז), ללמד שגם האיש וגם האשה מוזהרים על כך.

ואף שענין זה, שהאיש והאשה שווים בכל איסורי תורה, למדוהו חכמים מהכתוב "אִישׁ או אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת הָאֲדָמָה", כפי שיתבאר בעזה"י להלן, מהכתוב ההוא למדו שהם שווים באיסורים הנוהגים בכל ישראל, ומהכתוב "לא יקחו... לא יקחו" למדו, שהם שווים גם באיסורי כהונה, הנוהגים רק בכהנים.

א"נ לולא הכתוב "לא יקחו... לא יקחו", היינו אומרים, שכשם שלענין איסור טומאת כהנים, הוזהרו האנשים ולא הנשים, כפי שיתבאר בעזה"י בדף פ"ה, כך לענין איסור נישואין האמור בכהנים, הוזהרו האנשים ולא הנשים, ולכן נאמר "לא יקחו... לא יקחו", ללמד שגם הנשים מוזהרות.

השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה

אמר רב יהודה אמר רב, וכן שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, נאמר, "דַּבְּרָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ או אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת הָאֲדָמָה לְמַעַל מֵעַל בְּה' וְאִשְׁמָה תִּפְּשֵׁת הַהוּא" (במדבר ה' ו'), ומכאן, שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה.

ובכלל זה איסורי לא תעשה, בין שיש בהם כרת, ובין שאין בהם כרת, שכולם יש בהם עונש^ב.

וכבר נתבאר, שהכתוב הזה מדבר דווקא באיסורים השווים בכל ישראל. אבל

^א ואם תאמר והא אלו קתני... ואומר ר"י, דהכא לא נקט אלו אלא לפרושי הא דקתני עניינים הרבה ברישא, יש מותרות יש אסורות, ולהכי לא שייך למפרך. ועוד דבכל מקום ששונה שני עניינים אלו ואלו, אלו שיש ואלו שאין, משייר אף על גב דתני אלו... [תוס'].
^ב אבל במצוות עשה שאין בהם עונש לא הושוו, ומצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

א. נשא אחד מהם את אמו, הרי זו שניה לבעל ומותרת לייבם.

ב. נשא אחת מהם את אמו של אחיו, הרי זו מותרת לבעל ושניה לייבם.

שני אחים מאב ואם אמה של האם אסורה לשניהם באיסור שניות מדברי סופרים.

ג. נשא אחת מהם את אמו הרי זו שניה לבעל ושניה לייבם.

ד. נשא אחד מהם אשה נוכרית הרי זו מותרת לבעל ומותרת לייבם.

קנסות שקנסו נישואין של שניות

המקדש אשה שהיא אסורה לו באיסור שניות מדברי סופרים, תפסו הקידושין, ואינה מותרת לאחרים בלא גט, ומכל מקום, מאחר שהדבר אסור מדברי חכמים, קנסו את האשה שתפסיד את הדברים הבאים.

א. כתובה. כל אשה יש לה כתובה, שכשבעלה מגרשה או מת, היא נוטלת מנכסיו מאתים וזו, וכן את שווי הנדוניה שהכניסה לו בכתובתה. ואת השניה קנסו, שלא תיטול כתובה.

ב. פירות. כל אשה תקנו לה, שאם תיפול בשבי, בעלה יהא מחויב לפדותה, וכנגד זה הוא אוכל פירות נכסי מלוג שלה. והשניה אינו חייב לפדותה, כי אינה ראויה לו, ואם כן אין לו לאכול פירות נכסי מלוג שלה, ואף על פי כן אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל.

ג. מזונות. כל אשה בעלה חייב במזונותיה. והשניה לא זו בלבד שכשהיא עמו שאינו חייב לזון אותה כי עליו לגרשה אלא אף אם הלך למדינת הים ולוותה ואכלה לא ישלם^א.

ד. בלאות. נתבאר שקנסו את השניה שלא תיטול את שווי הנדוניה שהכניסה לו בכתובתה, ולא זו בלבד שאינה נוטלת את שווי הנדוניה, אלא אפילו מה שנשאר מהנדוניה עצמה, שלא כלה אצל הבעל, אינה נוטלת ממנו^ב.

ומלבד מה שקנסו את האשה בדברים הללו, אמרו חכמים, שכופים את הבעל להוציא אשתו שהיא שניה.

ומכל מקום הוולד כשר, ולא גזרו חכמים שיחשב כממזר.

שניה לבעל ומותרת לייבם אין לה כתובה גם מהיבם

כבר נתבאר בדף ל"ט שהיבמה מאחר שנתייבמה הרי היא כאשת הייבם לכל דבר חוץ מזה שאינה גובה כתובתה ממנו אלא מבעלה הראשון. ורק אם לא היו לבעלה הראשון נכסים תקנו לה חכמים כתובה מהייבם כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

^א ואם תאמר, הוא הדין לכשרה, דהא קיימא לן כמאן דאמר הניח מעותיו על קרן הצבי, לאו מילתא היא, ולא דמי, דהתם קתני, מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס אשתו, שלא הלוחה לה כלום, אלא בשביל בעלה פרנסה, דהתם ממאן תבע, היא לא לותה, הוא לא בקש הימנו, הלכך מצוה הוא דעבד, אבל היכא דהלוחה לה בתורת הלואה, הוא תובעה, והיא תובעת את בעלה, ומשלם... [רש"י].

^ב כן פירש רש"י. ואין נראה לר"י, דבהדיא משמע בסוף אלמנה ניוזנית, דדוקא מה שבלה ואין בעין אין לה, אבל מה שבעין שקלה, והיכא דאיירי באותן שהן עדיין בעין רגיל לפרש בלאותיה קיימין... [תוס'].]

והנה לעיל נתבאר, שקנסו חכמים את השניה להפסיד כתובתה. ושאלו בני העיר בירי מרב ששת, מה הדין באשה שהיתה אסורה לבעלה משום איסור שניות, ולכן אין לה כתובה ממנו, ומת בעלה בלא בנים, ואינה אסורה לייבם, האם מאחר שהיא מותר לייבם, ואין לה כתובה מבעלה הראשון, יש לה כתובה מבעלה השני כשאר יבמות, שאם אין להן כתובה מהראשון, יש להן מהשני, או שזו אין לה כתובה גם מהשני, כי הסיבה שאין לה מהראשון, הוא קנס על שעברה באיסור שניות, וקנס זה מתקיים גם בייבום, שהוא מכח הנישואין האסורים.

והשיב להם רב ששת, שבברייתא מבואר, שאף ששאר יבמות שאין להן כתובה מהבעל, תיקנו להן כתובה מהייבם, זו שהפסידה כתובתה מהבעל כי היתה אסורה לו באיסור שניות, אין לה כתובה גם מהייבם, אף על פי שהיא מותרת לו.

נישואין של חייבי לאוין לא קנסו כתובה

המקדש אשה שהיא אסורה לו באיסור לא תעשה של תורה שאין בו כרת, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה^א לישראל, ובת ישראל לנתין ולממזר, [לדעת רוב החכמים], תפסו הקידושין, ואינה מותרת לאחרים בלא גט.

אמנם זו, אף על פי שהיא אסורה לבעלה, לא קנסו אותה חכמים להפסיד כתובתה.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, מה החילוק בין האסורה באיסור לא תעשה, שלא קנסו אותה להפסיד כתובה, לבין האסורה באיסור שניות מדברי סופרים, שקנסו אותה להפסיד כתובה.

חיוב מזונות בנישואין של חייבי לאוין

הנושא אשה שהיא אסורה לו באיסור לא תעשה, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, מאחר שהוא מחויב להוציאה, דין פשוט הוא שאינו חייב במזונותיה.

אכן כל זה כשהיא עמו, אבל אם נשאה, והלך לו למדינת הים, על כרחא היא אגודה בו, ואין אפשרות לכפותו להוציאה. ובזה נסתפק רבי אלעזר מה הדין.

האם מאחר שהיא אשתו, כשם שיש לה כתובה ממנו, ולא קנסו אותה בכך, כך יש לה מזונות ממנו, ואם לוותה ואכלה^א, כשישוב ישלם.

או שמזונות אין לה, שכן יש חילוק בין הכתובה לבין המזונות, הכתובה ניתנת לאשה כשהיא יוצאת, ואם כן בכך שנוטלת כתובה, לא תתעכב אצלו, שאין לה שום רווח בכך, אבל המזונות נתונים לאשה כשהיא עם בעלה, ואם יהיו לה מזונות ממנו, עלולה להתעכב עמו מחמת המזונות.

והשיב לו רבי יוחנן, שהדין כמו הצד האחרון, ובנישואין של חייבי לאוין אין לאשה מזונות, גם כשהלך הבעל למדינת הים.

^א ע"י לעיל בדף ע"ח בדברי התוס' שהובאו בהערה בדף ע"ט. שלפירוש רש"י אין בנתינים איסור תורה, אלא גזרת זוד. ולפירוש רבינו תם, יש בהם איסור תורה, "לא תתחתן בס".

^ב אי לותה ואכלה קודם שפסקו לה ביי"ד, לא היה הבעל חייב לשלם, אפילו לותה ביי"ד, כדפירש רבינו תם בסוף כתובות, גבי קדמו ביי"ד ופסקו מה שפסקו פסקו. והכא מיבעיא ליה אם יש לבי"ד לפסוק לה מזונות, כשהלך בעלה למדינת הים, ותלוה ותאכל, כשאר נשים או לא. [תוס'].]

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

סברת החילוק בין נישואי שניות לנישואי חייבי לאוין

נתבאר, שיש חילוק בין נישואי שניות מדברי סופרים לנישואי חייבי לאוין, שבנישואי שניות קנסו את האשה להפסיד כתובה, ובנישואי חייבי לאוין לא קנסו את האשה להפסיד כתובה, ולהלן יתבאר בעזה"י טעם החילוק זה.

א. מקום שנפסלים יש כתובה מקום שכשרים אין כתובה.

לדברי רבי שמעון בן אלעזר, הסיבה לכך שבנישואי שניות מדברי סופרים קנסו את האשה כתובה, כי דבר זה יועיל לביטול הנישואין, שכשתדע האשה שאין לה כתובה, ואינה כשאר נשים, לא תרצה להתעכב עמו ותצא. ולא הוצרכו לקנס זה אלא בנישואי שניות, שאין אחד מהם נפסל על דם, וכשרים הם כשהיו. אבל בנישואי חייבי לאוין, מאחר שהיא נפסלת, והוא נפסל, [כדתנן בבכורות, הנושא נשים בעבירה, פסול, עד שידור הנאה], יש ביניהם קטטה, וגם בלא שיקנסו אותה את הכתובה, לא יתקיימו הנישואין.

וללשון ראשון בגמרא, הוסיף רבי שמעון בן אלעזר לבאר את החילוק הזה, ואמר, שבנישואי חייבי לאוין, שהאשה נפסלת בהם [שהיא נעשית חללה וזונה], האיש מרגיל את האשה, ומסיתה להינשא לו, אבל היא אינה חפצה בכך, ומאחר שהוא הגורם לאיסור הוא ישלם לה כתובה. ובנישואי שניות, שאין האשה נפסלת בהם, האשה מרגילה את האיש, ומסיתה אותו לשאתה, אבל הוא אינה חפץ בכך כמותה, [שהאשה רוצה להנשא יותר מן האיש], ומאחר שהיא הגורמת לאיסור, היא תפסיד את כתובתה.

ב. הללו דברי תורה והללו דברי סופרים.

לדברי רבי, הסיבה לחילוק בין נישואי חייבי לאוין שלא קנסו את האשה להפסיד כתובתה, לבין נישואי שניות שקנסו את האשה, שבנישואי חייבי לאוין הם איסור תורה, ודברי תורה אין צריכים חיזוק, אבל נישואי שניות הם איסור מדברי סופרים, ודברי סופרים צריכים חיזוק.

וללשון שני בגמרא, הוקשה לרבי על הטעם הזה, שכן לפי הטעם הזה, חלוצה הנישאת לכהן, מאחר שאינה אסורה לו אלא מדברי סופרים, תפסיד כתובתה כמו שניה.

ולפיכך אמר רבי טעם אחר לחילוק בין נישואי חייבי לאוין לבין נישואי שניות, שבנישואי חייבי לאוין האשה נפסלת, ואינה חפצה בהם כמו האיש, והוא מרגיל אותה ומסיתה לכך, ולכן יתן לה כתובה. והוא הדין לנישואי חלוצה לכהן, שהיא נפסלת בהם מדברי חכמים. אבל בנישואי שניות אין האשה נפסלת, ולפיכך היא חפצה בהם יותר מהאיש, והיא מרגילה ומסיתה אותו לכך, ולכן תפסיד כתובה.

נישואי איסור שנחלקו בהם רבי ורבי שמעון בן אלעזר

נתבאר שללשון ראשון, דעת רבי שמעון בן אלעזר, שבמקום שהאשה מרגילה את האיש לנישואין של איסור, קנסו אותה שתפסיד כתובתה, ובמקום שהאיש מרגיל את האשה לנישואין של איסור, נותן לה כתובה. ודעת רבי, שבנישואין שיש בהם איסור מדברי סופרים, חזקו את האיסור, וקנסו את האשה שתפסיד כתובתה, ובנישואין שיש בהם איסור מדברי תורה, אין צורך לחזק את האיסור, ולא קנסו את האשה שתפסיד כתובתה.

אכן מצינו ברייתא בה מבואר, שיש לה מזונות ממנו, ואמרו שהברייתא מדברת לאחר מיתה, כלומר אם מת הבעל ולא הסיפיק לגרשה קודם לכן, יש לה מזונות מנכסיו כל ימי אלמנותה, כשאר אלמנות. שהרי מזונות אלמנה הם מתנאי הכתובה, ומאחר שמת, ושוב אין כאן נישואין אסורים, [שהמזונות גורמים לעכבה עימו], תנאי כתובה של מזונות אלמנות דינו ככתובה עצמה, שלא קנסו אותה.

פירות נכסי מלוג של נישואי חייבי לאוין

הנושא אשה שהיא כשרה לו, כל נכסיה שלא הכניסה לו בכתובתה, קרויים נכסי מלוג, והבעל אוכל פירותיהם כל הימים שהיא אשתו.

והנושא אשה שהיא אסורה לו באיסור לא תעשה של תורה, מאחר שאין כאן נישואין של היתר^א, אין לו לאכול את פירות נכסיה, ואם אכל, ישלם לה כל מה שאכל^ב.

בלאות נישואי חייבי לאוין

הנושא אשה שהיא כשרה לו, והכניסה לו נדוניה, הוא מתחייב את שווייה בכתובה, שאם תצא, ישלם לה כפי מה שהכניסה לו, ואם היו הנכסים קיימים, מחזיר לה אותם, [ומוסיף מה שפחת שוויים].

והנושא אשה שהיא אסורה לו באיסור לא תעשה של תורה, גם כן דינה כן, ונוטלת הנדוניה שנשתיירה בעין^ג.

וולד נישואי חייבי לאוין

הנושא אשה שהיא אסורה לו באיסור לא תעשה, הוולד פסול, וולד אלמנה לכהן גדול, וכן וולד גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, חללים הם, וולד ממזרת לישראל וכן וולד ישראלית למזר ממזרים הם.

השוואת נישואי שניות ונישואי חייבי לאוין

חייבי לאוין	שניות	כתובה
יש לה	אין לה	פירות
יש לה	אין לה	מזונות
בחיי אן לה לאחר מותו יש לה	אין לה	בלאות
יש לה	אין לה	וולד
פסול	כשר	הוצאה
כופים	כופים	

^א רש"י פירש "שהרי לא היה לו בה נישואין מעולם" ויל"ע בדבר.

^ב לאבי דאמר בפרק נערה שנתפתתה, אלמנה לכהן גדול, נשבת חייב לפדותה, דקרינא ובכהנת אהדרתניך למדינתך, הוי פירות כמשמעו דין פירות, דהיינו פירקונה דהוי תחת פירות, ובשניה דקתני אין לה פירות, הוי נמי דין פירות, דאם נשבת אינו חייב לפדותה, אף על גב דהבעל אוכל פירות, כי ההיא דהאשה רבה, דתנא נמי אין לה פירות ומזונות כו', ואמר עלה בירושלמי שאינה יכולה להוציא ממנו הפירות שאכל ... ולרבה דאמר התם אלמנה לכהן גדול דאינו חייב לפדותה, נראה לר"י לפרש יש לה פירות, דאם נשבת משלם הבעל הפירות שאכל לפדותה בהם, אבל מה שפרקונה יתר על דמי פירות שאכל, לא יחייב. ובשניות אפילו דמי הפירות שאכל לא יחייב. ומתוך פירוש הקונטרס משמע שאין לבעל פירות באלמנה כלל, ואפילו לא נשבת חייב להחזיר פירות שאכל, דפירש, יש לה פירות, שאף על פי שאכל פירות, כיון דשלא כדן אכלן, משלם. ואלביא דרבה דכתובות פירש כן. אך נראה לר"י כמו שפירשתי, דלא משלם בעל אלא לצורך פרקונה כשנשבת. וכן פירש הריב"ן. [נתוס']

^ג כן נראה מפירוש רש"י. וראה בהערה לעיל בענין בלאות של שניות, שהתוס' חולקים על כך.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

הללו.¹ וגם לדעת רבי שמעון בן אלעזר, אין לקנוס אותה להפסיד כתובתה.²

ג. בעולה לכהן גדול.

לדברי רב פפא, בנישואי בעולה לכהן נחלקו רבי ורבי שמעון בן אלעזר אם קנסו את האשה כתובתה.

לדעת רבי – מאחר שהבעולה אסורה לכהן גדול מהתורה, [באיסור עשה, שנאמר, "והוא אשה בבתוליה יקח" (ויקרא כ"א י"ג) "בבתוליה" ולא בעולה³], אין צורך לחזק את האיסור, ולא קנסו אותה להפסיד כתובתה.

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר – בנישואי בעולה לכהן גדול, מאחר שאינה נפסלת בהם, שאינה נעשית חללה לא היא ולא זרעה, אלא באיסורי לאוין של כהונה ולא באיסורי עשה, היא מרגילה את האיש, ומסיתה אותו להינשא לה, ולכן קנסו אותה כתובתה.

אמנם דברים אלו הם כדעת האומרים שאין חללה מחייבי עשה. אבל לדעת רבי אליעזר בן יעקב, יש חלל מחייבי עשה, ולפיכך האשה אינה מרגילה את האיש לנישואין הללו. וגם לדעת רבי שמעון בן אלעזר, אין לקנוס אותה להפסיד כתובתה.

ד. מחזיר ספק סוטתו.

המקנא לאשתו שלא תיסתר עם פלוני, ונסתרה עמו, נאסרה לבעלה עד שתשתה את המים המרים. ולדברי רב אשי כשהחזירה בלא שתשתה את המים, נחלקו רבי ורבי שמעון בן אלעזר אם קנסו את האשה כתובתה.

לדעת רבי – מאחר שספק סוטה אסורה לבעלה מהתורה, אין צורך לחזק את האיסור, ולא קנסו אותה להפסיד כתובתה.

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר – מאחר שספק סוטה שבא עליה בעלה אינה נפסלת בכך, היא מרגילה את בעלה, ומסיתה אותו להחזירה, ולכן קנסו אותה כתובתה.

אמנם דברים אלו הם כדעת האומרים שספק סוטה שנבעלה לבעלה לא נפסלה בכך. אבל לדעת רבי מתיא בן חרש, כל שבא עליה בעלה קודם ששתתה מהמים, הרי זו בעילת זנות, ונעשית זונה, ואם כן מאחר שהאשה נפסלת בכך אינה מרגילה את האיש לנישואין הללו. וגם לדעת רבי שמעון בן אלעזר, אין לקנוס אותה להפסיד כתובתה.⁴

ולהלן יתבאר בעזה"י, שיש נישואין של איסור, שנחלקו בהם החכמים הללו, אם קנסו את האשה להפסיד כתובתה.⁵

א. ממזרת ונתינה לישראל.

לדברי רב חסדא, בנישואי ממזרת ונתינה לישראל נחלקו רבי ורבי שמעון בן אלעזר אם קנסו את האשה כתובתה.

לדעת רבי – מאחר שהממזרת אסורה לישראל מהתורה, אין צורך לחזק את האיסור, ולא קנסו אותה להפסיד כתובתה.

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר – בנישואי ממזרת לישראל, מאחר שאינה נפסלת בהם, היא מרגילה את האיש, ומסיתה אותו להינשא לה, ולכן קנסו אותה כתובתה.

ומבואר בגמרא, שאף שבנישואין אלו אין האשה נפסלת, אם הוולד היה פסול בלא תקנה, לא היתה מסיתה אותו לשאת אותה, כי בכך היא גורמת לאיש קלקול בזרעו, ועל ידי זה יקניט אותה תמיד.

והסיבה שבכל זאת היא מרגילה ומסיתה את האיש לשאת אותה, כי אף על פי שזרעה ממנו ממזר כמותה, יש תקנה לטהר את זרעה, כדעת רבי טרפון במסכת קידושין, שאמר, יכולים ממזרים להיטהר, על ידי שהממזר ישא שפחה שוולדה עבד כמותה ואינו ממזר כי אין ממזרות בעבדים, וכשישתחרר, הרי הוא עבד משוחרר, ואינו ממזר.⁶

אלא שהקשו על כך, שכל זה כדעת רבי טרפון, אבל רבי אליעזר חולק על רבי טרפון, ואומר, שממזר שנשא שפחה הוולד הוא עבד וממזר, וכשישתחרר עדיין הוא ממזר, ואם כן אין לממזרת תקנה לטהר את זרעה, ואם כן לפי דעה זו, הממזרת אינה מרגילה את הישראל לשאת אותה, וגם לדעת רבי שמעון בן אלעזר, אין לקנוס אותה להפסיד כתובתה.

ב. מחזיר גרושתו משנישאת.

לדברי רבי יוסף, כשגירש זה את אשתו, ונישאת לאחר, ויצאה גם מהשני, וחזר הראשון ונשאה, בנישואין אלו נחלקו רבי ורבי שמעון בן אלעזר אם קנסו את האשה כתובתה.

לדעת רבי – מאחר שאיסור מחזיר גרושתו משנישאת הוא איסור מהתורה, אין צורך לחזק את האיסור, ולא קנסו אותה להפסיד כתובתה.

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר – מאחר שבנישואין אלו אין האשה נפסלת בהם, היא מרגילה את האיש, ומסיתה אותו להינשא לה, ולכן קנסו אותה כתובתה.

אמנם דברים אלו הם כדעת האומרים שאין ממזר אלא מחייבי כריתות או מיתות בי"ד. אבל לדעת רבי עקיבא, יש ממזר מחייבי לאוין, והוולד של נישואין אלו הוא ממזר, ולפיכך האשה אינה מרגילה את האיש לנישואין

¹ כן נראה לכאורה, שסוגיית הגמרא היא כפי הלשון הראשון. שו"ר שכי"כ ריטב"א. וע"י שם שהביא שתי גרסאות בגמרא.

² ואף על פי שאין יכול לטהר את הנקבות ... סבורה היא שלא יקפיד, כיון שיכול לטהר את הזכרים. ואלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דמשמע דלא מרגלא ליה, משום פסול זרעה, שהם חללים, אף על פי שבני ישראל מקוה טהרה לחללות, ובנות ישראל מקוה טהרה לחללים ... מכל מקום מקפיד הוא על בניו שאינם כהנים, ויראה להרגילו. [תוס'].

³ לכאורה כן הוא גם לדעת רבי טרפון, האומר, שיכולה לטהר זרעה, כי דווקא זו שהיא ממזרת, ובכל אופן וולדה ממזר, די לה בכך שתוכל לטהר את זרעה, אבל זו שהיא כשרה, וכשתינשא לאחר יהא וולדה כשר, וודאי לא תרצה להינשא לזה שוולדה ממנו יהיה פסול. שו"ר שתוס' לא כתבו כן. ולי"ע בדבר.

⁴ ואם תאמר, ומאי קשיא ליה, דלרבי עקיבא כיון דלא תפסי בה קידושין, אם כן אינה אשתו, ואין שייך לקנוסו שיתן לה כתובה. דאפילו גט לא בעיא מיניה ... ויש לומר דלאו משום כתובה ומזונות פריך, אלא משום פירות ובלאות, שאין לה להפסיד כיון דלא מרגלא ליה. [תוס'].

⁵ ולא דזונה ליכא הכא, דאין זונה אלא הנבעלת ביאה אסורה. [רש"י].
⁶ פירש בקונטרס, דניחא לה לשתות ברישא, דלא ליפסלה לכהונה. וקשה דכיון דגירשה, לאו בת שתיה ... ועוד קשיא לפיי הקונטרס, דמאי איריא דפריך לרבי מתיא בן חרש, לרבנן נמי תיקשה, דלא מרגלא ליה, שרוצה לשתות תחלה, להיות מותרת לכהונה ... אלא יש לומר דלרבנן ניחא ליה, דהא לאו בת שתיה היא, כיון שגירשה, אבל לרבי מתיא בן חרש, שנעשית זונה, לא מרגלא ליה, אף על גב דבלאו הכי היתה פסולה לכהונה ... מכל מקום פסול של זנות גנאי הוא לה ולא מרגלא ליה.

אינה אוכלת במעשר, כך המעוברת מישראל אינה אוכלת במעשר.

ה. מחזיר סוטה ודאית.

אשת איש שזנתה עם אחר נאסרה לבעלה². ולדברי מר בר רב אשי, בנישואי אשה שנאסרה לבעלה משום זנות, נחלקו רבי ורבי שמעון בן אלעזר אם קנסו את האשה כתובתה.

לדעת רבי – מאחר שהסוטה אסורה לבעלה מהתורה, אין צורך לחזק את האיסור, ולא קנסו אותה להפסיד כתובתה.

ולדעת רבי שמעון בן אלעזר – מאחר שהסוטה הנישאת לבעלה אינה נפסלת בכך, היא מרגילה את בעלה, ומסיתה אותו להחזירה, ולכן קנסו אותה כתובתה³.

העובר והיבם והאירוסין אינם מאכילים בתרומה

בת ישראל אינה אוכלת בתרומה, אלא אם כן היא נשואה לכהן כשר, או שיש לה זרע מכהן כשר.

אבל בת ישראל המאורסת לכהן, או שומרת יבם לכהן, או המעוברת מכהן אינה אוכלת בתרומה. [כפי שנתבאר בדף ס"ז וס"ח].

העובר והיבם והאירוסין פוסלים מהתרומה

בת כהן שנישאת לישראל או שיש לה ממנו זרע אינה אוכלת בתרומה.

וכשם שהנשואה לישראל אינה אוכלת בתרומה, כך הארוסה לישראל, או שומרת יבם לישראל, אינה אוכלת בתרומה. וכשם שזו שיש לה זרע מישראל אינה אוכלת בתרומה, כך המעוברת מישראל אינה אוכלת בתרומה. [כפי שנתבאר בדף ס"ז וס"ח].

העובר והיבם והאירוסין אינם מאכילים במעשר

לדעת רבי מאיר, מעשר ראשון אסור לזרים, כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך, ולפיכך, בת ישראל אינה אוכלת במעשר ראשון, אלא אם כן היא נשואה ללוי, או שיש לה זרע מלוי.

אבל בת ישראל המאורסת ללוי, או שומרת יבם ללוי, או המעוברת מלוי אינה אוכלת במעשר.

העובר והיבם והאירוסין פוסלים מהמעשר

לדעת רבי מאיר, מאחר שמעשר ראשון אסור לזרים, בת לוי שנישאת לישראל, או שיש לה ממנו זרע, אינה אוכלת במעשר.

וכשם שהנשואה לישראל אינה אוכלת במעשר, כך הארוסה לישראל, או שומרת יבם לישראל, אינה אוכלת במעשר. וכשם שזו שיש לה זרע מישראל

דף פ"ו

למי התרומה ניתנת ולמי היא מותרת

הכל מודים, שהתרומה ניתנת לכהנים, שנאמר, "וְזָה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הַעֵם ... רֵאשִׁית דְּגַנְךָ תִּירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ ... תִּתֶנּוּ לוֹ" (דברים י"ח ג-ד).

וכמו כן הכל מודים, שהתרומה מותרת באכילה לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם, כפי שנתבאר בפרק הערל, אבל היא אסורה לזרים, שנאמר, "וְכֹל זָר לֹא יֵאכַל קִדְשִׁי" (ויקרא כ"ב י).

ובהמשך יתבאר בעזה"י, למי נותנים מעשר ראשון, ולמי הוא מותר באכילה.

מי מותר לאכול מעשר ראשון

לדעת רבי מאיר, כשם שתרומה גדולה אסורה לזרים, ואינה מותרת אלא לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם, כך מעשר ראשון אסור לזרים, ואינו מותר אלא ללוויים (ולכהנים) ולנשיהם ולעבדיהם.

ואמר רב אחא בנו של רבה משמיה דגמרא, [כלומר לא מסברת עצמו אמר כן, אלא כך קיבל מרבו, ורבו מרבו, עד רבי מאיר], שטעמו של רבי מאיר, **מהכתוב, "כִּי אֶת מַעְשֵׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה** נתתי ללוויים לנחלה על פן אֲמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחְלוּ נַחְלָה" (במדבר י"ח כ"ד), **הקיישה תורה את המעשר לתרומה, ללמד, שכשם שהתרומה אסורה לזרים, כך המעשר אסור לזרים.**

ומכל מקום, דווקא לענין איסור לזרים הוקש המעשר לתרומה, אבל אינו חמור כמו תרומה שיתחייב הזר על אכילתו מיתה [במזיד] וחומש [בשוגג].

שכן לענין חיוב מיתה נאמר בתרומה, "וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֶטְא וְכֹתוּ בּוֹ כִּי יִחַלְּלוּ אֲנִי ה' מִקְדָּשִׁים" (ויקרא כ"ב ט), והרי זה מיעוט, ו"ומתו בו" ולא במעשר.

וכן לענין חיוב חומש, נאמר בתרומה, "וְאִישׁ כִּי יֵאכַל קִדְשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמִשְׁתּוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקִּדְשִׁי" (ויקרא כ"ב י"ד), והרי זה מיעוט "עֲלֵיו" ולא על מעשר.

ורוב החכמים חולקים על רבי מאיר, ואומרים, שמעשר ראשון מותר לזרים, והכתוב המקיש מעשר ראשון לתרומה, "כִּי אֶת מַעְשֵׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה", לא בא ללמד שמעשר ראשון אסור לזרים כמו תרומה, אלא בא ללמד דבר אחר, והוא, שכשם שנתבואה שלא הפרישו ממנה תרומה, היא טבל, וחייבים מיתה על אכילתה, כך נתבואה שלא הפרישו ממנה מעשר ראשון, היא טבל, וחייבים מיתה על אכילתה⁷.

הטבל האסור באכילה

כל נתבואה, יש להפריש ממנה בכל שנה (א) תרומה גדולה [לכהן]. (ב) ומעשר ראשון [ללוי או לכהן]. (ג) ורוב שנים יש להפריש ממנה גם מעשר שני [להעלותו

¹ אבל איסור זרות לא ילפינו לרבנן, אף על גב דאין היקש למחצה. כיון דלא מצי לאקושי לגמרי לאסור אף ללוויים כמו תרומה. ועוד דמיסתבר לאוקומי היקישא אמאי דאסר קרא בדוכתא אחרינא כמו טבל, דילפינן בסמוך מ"לא תוכל לאכול", ואית ביה לאו, ואתא היקישא לאתווי נמי מיתה, אבל לאוקומי בה איסורא דלא אשכחן לא מקשינן. [תוס'].

ובפרק עשרה יוחסין נמי חמיר ליה פסול של זנות טפי משאר איסורי כהונה, הואיל ושם זנות פוסל בישראל. ועוד לא מרגלא ליה, משום דאיכא השתא תרי לאוי. [תוס'].

² ולבעול. ואם כן לכאורה בנישואיהם לשניהם נחלקו רבי ורבי שמעון בן אלעזר.

³ כדכתיב "והיא לא נתפשה", דמשמע הואיל ולא נאנסה אסורה. [רש"י].

⁴ ואי קשיא, הא נמי חייבי לאוין היא לרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי בן כיפר בפרק קמא, דאמרי, "אחרי אשר הוטמאה" לרבות סוטה, וליפרך ולרבי עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין כו'. לאו פירכא הוא, דאיכא לתרוצי, דהא אמרינן לעיל, הכל מודים בבא על הסוטה שאין הולד ממזר. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

לאוכלו בירושלים], ומקצת שנים תחת מעשר שני יש להפריש ממנה מעשר עני [לעניים].

ואמר רבי יוסי, שכל תבואה שלא הפרישו ממנו את כל ההפרשות הללו, אפילו הפרישו הכל חוץ ממעשר עני שאין בו שום קדושה, התבואה הזו היא טבל, וחייבים על אכילתה.

ואיסור זה מבואר בכתוב, "לא תוכל לאכל בִּשְׁעָרֶיךָ מֵעֵשֶׂר דָּגָנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְצֹאנֶךָ וְכֹל בְּרִידֶךָ אֲשֶׁר תִּדְר וְנִדְבְּתֶיךָ וְתִרְוַמַת דָּגְךָ" (דברים י"ב י"ז), שכן יש ללמוד בגזרה שווה, שהכתוב הזה מדבר במעשר עני, שכן נאמר בו לשון "בִּשְׁעָרֶיךָ", וכן מצינו בענין מעשר עני, "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה וְאָכְלוּ בִּשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבְעוּ" (דברים כ"ו י"ב), ולא יזהו ענין נאמר במעשר עני איסור אכילה "לא תוכל לאכל בִּשְׁעָרֶיךָ"? על כרחך לענין אכילתו בעודו מעורב בתבואה, קודם הפרשתו, שהרי לאחר שהופרש הוא נאכל בכל מקום, ומכאן למדנו, שתבואה שלא הפרישו ממנה אפילו מעשר עני, היא טבל, ואסורה באכילה.

אכן מהכתוב הזה למדנו שהטבל שלא נתקן לגמרי אסור באכילה, אבל עדיין לא למדנו שיש באכילתו עונש מיתה, כמו בטבל שלא הופרשה ממנו תרומה. ודבר זה למד מהכתוב, "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה" המקיש מעשר לתרומה, ומלמד שכשם שתבואה שלא הפרישו ממנה תרומה, היא טבל, וחייבים מיתה על אכילתה¹, כך תבואה שלא הפרישו ממנה מעשר ראשון, היא טבל, וחייבים מיתה על אכילתה².

ענין שבו לבת לוי לכהן או לבת כהן ללוי אין כח אף במעשר

נתבאר, שלדעת רבי מאיר, התרומה מותרת לכהנים, ולנשיהם, ולעבדיהם, וכן לאשה שיש לה זרע מכהן, ואסורה לזרים, [ובזה אין חולק]. ומעשר ראשון מותר גם ללוויים, ולנשיהם ולעבדיהם, וכן לאשה שיש לה זרע מלוי, ואסור לזרים. ומשנתנו [שדיינה נתבאר בדף פ"ה], בה מבואר, שבת ישראל אינה אוכלת במעשר, אלא אם כן היא נשואה ללוי, או שיש לה זרע ממנו, היא כדעת רבי מאיר.

והנה לפי דעת רבי מאיר, בת לוי המאורסת לכהן, או מעוברת מכהן, או שומרת יבם לכהן, אף שאינה אוכלת בתרומה, [כי העובר והיבם והאירוסין אינם מאכילים בתרומה, כפי שנתבאר בדף פ"ה], מכל מקום במעשר היא אוכלת, [שכן אף שהעובר והיבם והאירוסין פוסלים ממעשר, אינם פוסלים אלא כשהם מכהן ישראל הפוסל, אבל כשהם מכהן כהן המכשיר, אין סברא שיפסלו]. וכמו כן בת כהן המאורסת ללוי, או מעוברת מלוי, או שומרת יבם ללוי, אף שאינה אוכלת בתרומה, [כי העובר והיבם והאירוסין של זר פוסלים מהתרומה], מכל מקום במעשר היא אוכלת, [שכן אף שהעובר והיבם והאירוסין אינם מאכילים במעשר, אין

זאת אלא כשעד עתה לא אכלה, אבל זאת שיש לה כח מחמת עצמה לאכול מעשר, סברא היא שלא תפסיד כוחה].

אכן במשנתנו שהיא כדעת רבי מאיר, מבואר, שעל ידי אירוסין ועובר ויבם, בשני האופנים הללו, כלומר בת לוי לכהן, ובת כהן ללוי, אינן אוכלות.

ואמרו, שדין זה של משנתנו אינו מדבר לענין אכילת מעשר, שכן שתיהן מותרות באכילת מעשר, כפי שנתבאר. וביארו בשני אופנים על מה דברה המשנה.

א. אינה נותנת רשות לתרום.

לדברי רב ששת, דין המשנה אמור לענין נתינת רשות לתרום³, שכן [כהן או] לוי, שיש לו מעשר ראשון, קודם שיהיה מותר לאכול ממנו, עליו להפריש ממנו תרומת מעשר. ולהלן יתבאר בעזה"י, שאשת [הכהן או] הלוי, [אפילו היא בת ישראל], נותנת רשות לשלוחה לתרום מעשר, ממעשר ראשון של בעלה, ואין זה כתורם שלא מדעת. ובאה משנתנו ללמד, שדווקא אשה נשואה [שהיא ניוזנית משל בעלה], נותנת לשלוחה רשות לתרום מעשר של בעלה, אבל הארוסה, [שאינה ניוזנית משל הארוס], אינה נותנת רשות לתרום מעשר של בעלה.

ב. אין חולקים לה מעשר בבית הגרנות.

לדברי מר בנו של רבנא, דין המשנה אמור לענין חלוקת מעשר בבית הגרנות, שכן תקנת חכמים היא שאין חולקים תרומה בגורן לאשת כהן, [כפי שיתבאר בעזה"י בפרק נושאי על האנוסה]. ו"א שהטעם לכך הוא משום ייחוד. וי"א שהטעם לכך הוא שמא יגרשנה בעלה, ותהא זרה, ואין הכל יודעים, וחוזרים ונותנים.

ומבואר במשנתנו, שכשם שאין חולקים תרומה לאשת כהן, כך אין חולקים מעשר לאשת לוי. ומוסיפה משנתנו ללמד, שלא רק כשהיא בת ישראל, שלולא בעלה היא אסורה במעשר, אין חולקים לה מעשר בשביל בעלה, אלא אף כשהיא בת כהן, שגם לולא בעלה היא מותרת במעשר, אין חולקים לה מעשר בגורן.

ולדעת האומרים שסיבת האיסור היא משום ייחוד, מובן מדוע אין חולקים לה מעשר, אף על פי שהיא ראויה לכך גם מחמת עצמה, כי בכל אופן יש חשש ייחוד.

ואף לדעת האומרים שסיבת האיסור היא שמא יגרשנה בעלה ותהא זרה, ואם כן כשהיא בת כהן אין לחוש לכך, מכל מקום, מאחר שבבת ישראל יש לחוש לכך, ולכן גזרו שלא לחלק לה מעשר בשביל בעלה, לפיכך גזרו גם על בת כהן

¹ פירש בקונטרס, דקאי אכולה מתניתין לגבי מעשר, דאינה נותנת רשות. וקשה לרבינו יצחק, דהוה ליה למימר אלא אמר רב ששת, כיון דהדר ביה משינויא קמא. ועוד דכיון דכל לא תוכל היינו דאינה נותנת רשות, הוה ליה למיתני בהדיא הכי. ועוד דליתני אפילו בת לוי ללוי. ועוד דמעוברת מה שייך למיתני לענין נתינת רשות. ואומר ר"י, דלרב ששת נמי מפרש רישא דמתניתין כדאמרן, ועיקר מתניתין אתא לאשמועינן איסור אכילה. וכן בספרא בת לוי לכהן בת כהן ללוי איצטריך לאשמועינן דלא תאכל בתרומה, דסלקא דעתך שלא יפסול בת כהן מן התרומה, כיון דאוכלת מעשר האסור לזרים, ומעשר נקט לענין נתינת רשות, ואגב תרומה נקט לשון לא תאכל, והוא הדין אפילו בת לוי ללוי ובת כהן לכהן אין נותנת רשות, אלא אידי דנקט בת לוי לכהן, ובת כהן ללוי לענין אכילה, איירי בהו נמי לענין נתינת רשות. [תוס'].

² פירש בקונטרס, בשלא הופרשה חייבין מיתה על אכילתו של טבל, דהא תרומה מיתה כתיבא ביה. וקשה לר"י, מעשר ראשון נמי כתיבא ביה תרומת מעשר. ועוד אי מטעם זה לא ליתר טבל לכהן, כיון דתרומה שריא ליה. ופירש ריב"ן, משום דדרשינן בפרק הנשרפין "ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו", בעתידים לתרום הכתוב מדבר, ויליף חילול מתרומה. [תוס'].

³ ומהיקשא לא הוה שמעינן ללאו ומיתה, אי לאו דאשמעינן לאו מהכא, כדפירשתי. ועוד דאיצטריך לא תוכל לאכול למעשר עני דטביל. ואם תאמר מנא לן דטבל מעשר עני במיתה, הא לא אתקש לתרומה. (א) ויש לומר דשמא אין בו מיתה. (ב) אי נמי כיון שאין חלוק משאר טבל לענין אזהרה, הוא הדין לענין מיתה. [תוס'].

משום בת ישראל, וזוהו הטעם שגזרו על כל אשת כהן שלא לחלוק לה תרומה בגורו, אף כשהיא בת כהן].

ואף שדין זה אמור אפילו שנשואה ללוי, ולא רק במאורסת לו, מאחר שהדינים הראשונים של משנתנו נאמרו בארוסה, גם דין זה נשנה בארוסה, אף שהוא אמור גם שנשואה.

הנשואה נותנת רשות לתרום

נתבאר לעיל, שאשת לוי נותנת רשות לשלוחה לתרום תרומת מעשר, ממעשר ראשון של בעלה, ואין זה כתורם שלא מדעת, אף על פי שלא שאלה מבעלה.

ומבאר בברייתא, שענין זה למד מהכתוב האמור במעשר, "וְאֶכְלְתֶם אֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם אֲתֶם וּבְיַתְכֶם כִּי שָׂכַר הוּא לְכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד" (במדבר י"ח ל"א), **שלא היה הכתוב צריך ללמד שאשת לוי מותרת במעשר כמו הלוי, שהרי אפילו תרומה החמורה אשת כהן מותרת בה כמו בעלה, וכל שכן למעשר הקל, שאשת הלוי תהא מותרת בו כמו בעלה. ואם כן לא הוצרך הכתוב ללמד, שאשת לוי מותרת באכילת המעשר כבעלה, אלא ללמד שיש לה כח כבעלה אף לתרום ממנו תרומת מעשר.**

למי נותנים מעשר ראשון

הכל מודים, שמעשר ראשון ניתן ללוויים, שנאמר, "וְאָל הַלְוִיִּם תִּדְבֹר וְאֶמְרַתְּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נִתְּנִי לְכֶם מֵאֲתֶם בְּנִחְלָתְכֶם וְהִרְמַתֶם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה' מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר" (במדבר י"ח כ"ו).

ונחלקו חכמים, האם מעשר ראשון ניתן גם לכהנים.

לדעת רבי אלעזר בן עזריה – אף על פי שנאמר בכתוב הזה "הַלְוִיִּם", אין הכוונה רק ללוויים, אלא ללוויים ולכהנים, שכן **גם הכהנים קרויים לוויים**, וכמאמר רבי יהושע בן לוי, בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוויים, וזה אחד מהם, "וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתּוֹ מִקְדָּשֵׁי בְּתוּעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִעֲלֵי הַמָּה וְקָרְבוּ אֵלָי לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לִפְנֵי לְהַקְרִיב לִי חֶלֶב וְדָם וְגַם ה' אֱקִים" (יחזקאל מ"ד ט"ו). **ואם כן ניתן לתת מעשר ראשון גם לכהנים וגם ללוויים.**

ולדעת רבי עקיבא – אף שבשאר מקומות גם הכהנים קרויים לוויים, **לענין מעשר ראשון כוונת הכתוב ללוויים בלבד ולא לכהנים**, שהרי נאמר במעשר ראשון, "וְאֶכְלְתֶם אֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם אֲתֶם וּבְיַתְכֶם כִּי שָׂכַר הוּא לְכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהָל מוֹעֵד" (במדבר י"ח ל"א), ללמד שהוא ניתן למי שיכול לאוכלו בכל מקום, ואפילו במקום הטומאה, כגון בבית הקברות, ורק לוויים יכולים לאכול מעשר ראשון בכל מקום, אבל כהנים אינם יכולים לאוכלו במקום הטומאה, שכן הם הוזהרו על הטומאה, **ואם כן לא ניתן המעשר הראשון לכהנים, אלא ללוויים בלבד**². [ורבי אלעזר בן עזריה אומר, שהכתוב "וְאֶכְלְתֶם אֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם" בא ללמד, שהוא נאכל בכל מקום, ולא רק תוך חומת העיר, וכמו כן נאכל אף בטומאה, אבל לא בא ללמד שנאכל רק למי שיכול לאוכלו גם בבית הקברות].

רבי אלעזר בן עזריה היה כהן, והיה רגיל ליטול מעשר ראשון מגינה אחת, כדעתו, שמעשר ראשון ניתן לכהנים. הלך רבי עקיבא, והחזיר את פתח הגינה לבית קברות, [שסתם הפתח הראשון, ופתח פתח אחר לבית קברות], ובכך מנע מרבי אלעזר בן עזריה מלהיכנס לאותה גינה, שכן כהן אסור להיטמא למתים, ועשה זאת כדעתו שמעשר ראשון ניתן רק ללוויים. אמר על כך רבי אלעזר בן עזריה, עקיבא בתרמילו ואנא חי. [התרמיל הוא חמת של עור, שהרועה רגיל לתת בה פתו, ותולה אותה בצוארו, ועל שם שהיה רבי עקיבא רועה צאן, אמר עליו רבי אלעזר בן עזריה כן].

קנס שקנסו את הלוויים במעשר

נתבאר שנחלקו רבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה למי נותנים מעשר ראשון, ללוויים בלבד או גם לכהנים. ומחלוקת זו היא למי מעשר ראשון ניתן מדין תורה, אולם לאחר זמן קנסו את הלוויים להפסיד כוחם במעשר ראשון. ולהלן יתבאר בעזה"י, מנין לנו שקנסו אותם, ומדוע קנסו אותם, ובמה קנסו אותם.

א. מנין שקנסו את הלוויים.

רש"י פירש, שענין זה שקנסו את הלוויים **נזכר בכמה מקומות בש"ס** (כתובות דף כ"ו חולין דף קל"א), **שאמרו, "בתר דקנסינהו עזרא"**. **וגם ממה ששינו במסכת סוטה, יוחנן כהן גדול העביר** [=ביטל] **הודיית המעשר**, וביארו, שטעמו היה, **משום שלא היו מפרישים אותו כתקנו, דרחמנא אמר יתבה ללוויים, ואנן יתבינן לכהנים**.

ורש"י פירש, שלא מצינו דבר זה מפורש בכתוב, אבל הוא **רמז בספר עזרא**, שנאמר, "וְהָיָה הַפֶּהוּן בְּן אֶהֱרֹן עִם הַלְוִיִּם בַּעֲשֵׂר הַלְוִיִּם" (נחמיה י" ל"ט), ואפשר שכוונת הכתוב היא, ששכיבואו הלוויים לחלוק מעשר בבית הגרנות, יבואו הכהנים עימם².

והר"י יוסף אמר, שענין זה שקנסו את הלוויים למד **ממה שנאמר במלאכי, "הֲבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בַּיִת הָאוֹצֵר"** (מלאכי ג' י'), שבית האוצר הוא לשכה שתקן עזרא, לתת שם תרומות כהנים³, וכיון שמצוה לתת שם מעשר, אם כן של כהנים הוא, וקיימא לן מלאכי זה עזרא⁴.

ב. מפני מה קנסו את הלוויים.

מתחילה אמרו, שבדבר זה נחלקו רבי יונתן והזקנים. יש מי שאומר, שקנסו את הלוויים, משום שלא עלו בימי עזרא. ויש מי שאומר שקנסו אותם, כדי שיהיה לכהנים מעשרות לאכול בימי טומאתם, שהם אסורים אז לאכול את התרומה שלהם.

אולם דחו זאת ואמרו, שאם לא חטאו הלוויים, לא יתכן שיקנסו אותם לצורך הכהנים.

² וקשה דלרבי אלעזר בן עזריה, דלא שקלי לויים כלל בתר קנסא, אלא כהנים, הא לא משתמע מההוא קרא, דהא ליכא למימר שהיו הכהנים עם הלוויים לקבל מהם מעשר משלהם, דהא בשלהם לא קנסום ... ויש לומר דלרבי אלעזר בן עזריה, לא נמנעו הלוויים מכל וכל מלילך לבית הגרנות לחלוק במעשר ... וכל שכן בימי עזרא, שעדיין לא פשט הקנס, ולכך נאמר שילך הכהן עם הלוויים. [ולמאן דאמר קנסא לעניים, נקט כהן עם הלוויים, משום דשכיחי עניי כהנים טפי, לפי שאין עסוקין במלאכה, אלא בעבודת בית המקדש, וגם אין להם קרקעות, והוא דין עניי ישראל, למאן דאמר מעשר מותר לזרים. [תוס'].]

³ כמו שנאמר בעזרא, "וְהָיָה הַפֶּהוּן בְּן אֶהֱרֹן עִם הַלְוִיִּם בַּעֲשֵׂר הַלְוִיִּם וְהַלְוִיִּם יַעֲלוּ אֶת מַעֲשֵׂר הַמַּעֲשֵׂר לְבַיִת אֱלֹהֵינוּ אֶל הַלְשָׁכוֹת לְבַיִת הָאוֹצֵר" (נחמיה י" ל"ט). [תוס'].]

⁴ ולמאן דאמר קנסא לעניים, מצוה לתת לכהנים, משום דעניים שכיחי בהו כדפרישית. [תוס'].]

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

והכוונה לישראל, שהם רבים מלויים.

בת ישראל נישאת לכהן ללוי ולישראל וילדה בן מכולם

בת ישראל נישאת לכהן, אוכלת בתרומה, שנאמר, "וְכַהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנָו כֶּסֶף הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיֵלִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלֶחְמוֹ" (ויקרא כ"ב י"א), ואשת כהן נחשבת קניינו של כהן, כפי שנתבאר בדף ס"ו.

מת הכהן, ויש לה בן ממנו, אוכלת בתרומה, שנאמר, "וְיֵלִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלֶחְמוֹ" (ויקרא כ"ב י"א), קרי ביה "יאכילו", כלומר הנולדים מאכילים.

נישאת ללוי, אף על פי שיש לה בן מהכהן, אינה אוכלת בתרומה, שנאמר, "וְיָבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הוּא בְתָרוּמַת הַקֹּדֶשִׁים לֹא תֹאכַל" (ויקרא כ"ב י"ב) מכאן שנישואין לזר פוסלים מאכילת תרומה. אבל במעשר היא אוכלת, בשביל בעלה, [כדעת רבי מאיר האומר שזרה אסורה במעשר].

מת הלוי, ויש לה בן ממנו, אף על פי שיש לה בן גם מהכהן, מחמת הבן שיש לה מהלוי, אינה אוכלת בתרומה, שנאמר, "וְיָבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמֶנָה וְגֵרוּשָׁה וְזָרַע אִין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ כְּעוֹרְיָהּ מִלְחָם אֲבִיהָ תֹאכַל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ" (ויקרא כ"ב י"ג), אבל אם יש לה זרע אינה אוכלת, ומכאן שזרע מהזר פוסל מאכילת תרומה. אבל במעשר היא אוכלת, בשביל בנה מהלוי, [כדעת רבי מאיר האומר שזרה אסורה במעשר].

נישאת לישראל, אף על פי שיש לה בן מהכהן ומהלוי, אינה אוכלת לא בתרומה ולא במעשר, כי הנישואין לזר פוסלים מאכילת תרומה ומעשר.

מת הישראל, ויש לה בן ממנו, אף על פי שיש לה בן גם מהכהן וגם מהלוי, מחמת הבן שיש לה מהישראל, אינה אוכלת לא בתרומה ולא במעשר.

מת בנה מישראל, אין לה זרע של זר המעכה מלחזור לאכילת מעשר, ויש לה זרע של לוי ושל כהן המאכילנה במעשר, והרי היא אוכלת במעשר.

מת בנה מלוי, אין לה זרע של זר המעכה מלחזור לאכילת תרומה, ויש לה זרע מכהן המאכילה בתרומה, והרי היא אוכלת בתרומה. שנאמר, "וְיָבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמֶנָה וְגֵרוּשָׁה וְזָרַע אִין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ כְּעוֹרְיָהּ מִלְחָם אֲבִיהָ תֹאכַל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ" (ויקרא כ"ב י"ג).

והכתוב הזה מלמד שהאוכלת מחמת עצמה שהיא בת כהן ופסקה מחמת נישואיה לזר אם אין לה זרע מהזר חוזרת לאכול. ויש ללמוד מהכתוב הזה שכמו כן זו שהיתה אוכלת בשביל בנה מכהן ופסקה משום שנישאת לזר אם אין לה זרע מהזר חוזרת לאכול בשביל בנה מכהן.

ואמר רבי אבא אמר רב, שלמדו זאת מהריבוי וי"ו, שלא נאמר, "בית כהן כִּי תִהְיֶה אֶלְמֶנָה וְגֵרוּשָׁה", אלא "וְיָבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אֶלְמֶנָה וְגֵרוּשָׁה". והקשו, אם כן דין זה הוא כדעת רבי עקיבא בלבד, הדורש ריבוי וי"ו. ולפיכך אמרו, שכל המילה "וְיָבֵת" נכתבה לריבוי, שהרי לפני כן נאמר, "וְיָבֵת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הוּא בְתָרוּמַת הַקֹּדֶשִׁים לֹא תֹאכַל" (ויקרא כ"ב י"ב), והיה יכול לכתוב עליו, "וכי

ומסקנת הגמרא, שלדברי הכל, הסיבה לכך שקנסו את הלויים במעשר, כי לא עלו בימי עזרא, כמבואר בדברי עזרא, "וְאֶקְבָּצֶם אֶל הַנְּהָר הַבָּא אֶל אֶהְרָא וְנִחַנְהָ שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וְאָבִינָה בָּעָם וּבְכֹהֲנִים וּמְבַנְי לְוִי לֹא מְצָאתִי שָׁם" (עזרא ח' ט"ו).

ג. במה קנסו את הלויים.

לדעת רבי אלעזר בן עזריה, שמדין תורה המעשר ניתן לכהנים וללויים, קנסו את הלויים, שמעתה לא ינתן להם המעשר, אלא לכהנים לבדם.²

ולדעת רבי עקיבא, שמדין תורה המעשר ניתן ללויים בלבד, קנסו את הלויים, שמעתה ינתן המעשר גם לאחרים עימהם. ובדבר זה נחלקו רבי יונתן והזקנים.

יש מי שאומר, שהקנס היה, שמעתה מעשר ראשון ינתן גם לעניים.³
יש מי שאומר, שהקנס היה שמעתה מעשר ראשון ינתן גם לכהנים ואפילו עשירים⁴, שכן בימי טומאתם, שאינם יכולים לאכול תרומות וקדשים, דומים הם לעניים.

והנה לעיל נתבאר, שרבי עקיבא רצה למנוע מרבי אלעזר בן עזריה מליטול מעשר ראשון. והנה, אם הקנס היה, שהמעשר ינתן לעניים, מובן מדוע רצה למנוע מרבי אלעזר בן עזריה את המעשר, כי הוא לא היה עני. אבל אם הקנס היה, שהמעשר ינתן גם לכהנים עשירים, לא היה לו למנוע מרבי אלעזר בן עזריה מליטול מעשר, שהרי רבי אלעזר בן עזריה היה כהן.

ותירצו, שכוונת רבי עקיבא היתה לומר לו, שאם הוא בא ליטול בתורת חלוקה מדין תורה, ככהן, אין לו ליטול, אבל אם הוא בא ליטול בתורת קנס, ודאי יכול הוא ליטול.

שוטרים שמעמידים על ישראל

אמר רב חסדא, בתחלה לא היו מעמידים שוטרים אלא מן הלויים, שנאמר, "וְהָיָה אֶמְרָנָהוּ כְּחַו הָרֵאשִׁים עֲלֵיכֶם לְכָל דָּבָר ה' וְיִבְדְּקוּהוּ בְּןֵי שְׁמֵעָאֵל הַגִּיד לְבֵית יְהוָה לְכָל דָּבָר הַמְלָךְ וְשֹׁטְרִים הַלְוִיִּם לְפָנֶיכֶם חֲזָקוּ וְעִשׂוּ וַיְהִי ה' עִם הַטּוֹב" (דה"י ב' י"ט י"א). עכשיו אין מעמידין שוטרים אלא מישראל, שנאמר "ושוטרים הרבים בראשיכם"⁵,

¹ והא דתנן בקדושין, עשרה יוחסין עלו מבבל, וקחשיב לוי, וקרא נמי כתיב "ויקומו ראשי האבות ליהודה ובנימין והלויים", אלמא עלו. פירש רש"י בעשרה יוחסין, דאותן לויים שעלו עמו, היו קצוצי בהונות, כשאמר להם נבוכדנצר שירו לנו משרי ציון, עמדו וקצצו בהונותיהן, ואמרו, איך נשיר את שיר ציון, ולפי שלא מצא שם ראויים לשיר, עמד וקנסם. ואפילו למאן דאמר עיקר שיר בפה, מכל מקום הקפיד משום דאיכא נמי מצוה בכלים. [תוס'].
² ולרבי אלעזר בן עזריה, מה שטל יוחנן את הוידוי, אף על פי שדינו היה לכהנים כמו ללויים, מכל מקום, כיון נדעטו לתת אף ללויים, "כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם", כשמפקיעין אותו מלויים, לתת כולו לכהנים, אין זה כמצותו. [תוס'].
³ אין לפרש דוקא לעניי לויים, ולא עניי ישראל וכהנים ... אלא ודאי עניי דקאמר אפילו עניי ישראל וכהנים. ומיהו למאן דאמר מעשר ראשון אסור לזרים, אין נראה שינתן לעניי ישראל כדי למוכרו, דמילתא דאתי לידו תקלה, לא הוּוּ מִתְקִי רבנן, דאיכא למיחש דלמא אתי למיכליה.
⁴ כלומר לעניים בכל אופן בין כהנים בין ישראלים, ולכהנים אפילו עשירים, שהם גם נחשבים כעניים. ולדעה ראשונה לעניים דוקא ולא לכהנים עשירים.
⁵ אין זה פסוק בכל המקרא, ושמה היינו דכתיב, "הבו לכם אנשים חקמים ונבנים וידעיים לשפטיכם ואשימם בראשיכם" (דברים א' י"ג). [ת"י]. נ"ל שצ"ל "ושפטיכם לשפטיכם" (דברים א' י"ו), דמשמע שהשוטרים לשבטים נתמנו משבטיהם. [חידושי הגריעב"ף].

אינה חוזרת להפרת נדרים

נתבאר, שלדברי רב נחמן, ענין זה שבת כהן שנישאת לזר, ויצאה ממנו בלא זרע, אינה חוזרת לבית אביה לכל דבר, למד מהכתוב "וְשָׁבָה אֶל בֵּית אֲבִיהָ כְּנִעוּרֶיהָ מִלְחָם אֲבִיהָ תֹאכְלֶיהָ", שהוא נדרש כך, "מִלְחָם" ולא כל לחם. והנה לפי דבריו, אין הכתוב מלמד אלא שיש ענין שאינה חוזרת לו, אבל אינו מלמד לאיזה ענין אינה חוזרת.

ולפיכך הקשה רמי בר חמא, מנין שהדבר שאינה חוזרת לו הוא אכילת חזה ושוק של שלמים, הלא יתכן שכונת הכתוב לדבר אחר, והוא הפרת נדרים, שקודם נישואיה לזר היה אביה מפר נדרים, ובא הכתוב ולימד, שעתה, אף על פי שחזרה, אין אביה מפר נדרים.¹

ותירץ רבא, שענין זה, שהיוצאת מנישואין אינה חוזרת לבית אביה להפרת נדרים, כבר למד מכתוב אחר, "וְנָדַר אֱלֹמֶנָה וְגִרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ" (במדבר ל"ו), המלמד, שכיון שיצאה שעה אחת מרשות אב, שוב אינו יכול להפר.

וכן שנה תנא דבי רבי ישמעאל, הרי שמסר האב לשלוחי הבעל, או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל, ונתארמלה או נתגרשה בדרך, האם אני קורא בה בית אביה של זו, (הואיל ולא יצתה לגמרי, ויכול האב להפר), או בית בעלה של זו, (והרי היא נשארה אלמנה, ואין האב מפר לכך), תלמוד לומר, "וְנָדַר אֱלֹמֶנָה וְגִרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ", לומר לך, כיון שיצאה שעה אחת מרשות האב, שוב אינו יכול להפר.²

החוזרת לתרומה בשביל בנה חוזרת לחזה ושוק

נתבאר שבת כהן שהיתה אוכלת בתרומה ובחזה ושוק של שלמים מחמת אביה, אם נישאת לזר, ויצאה ממנו בלא זרע, חוזרת לאכול תרומה, ואינה חוזרת לאכול חזה ושוק.

ואמר רב אדא בר אהבה, שזו שנישאת לכהן, ומת, ויש לה ממנו בן, שהיא אוכלת בתרומה ובחזה ושוק מחמת בנה מכהן, עדיפה על בת כהן, שזו האוכלת מחמת בנה, אם נישאת לזר, ויצאה ממנו בלא זרע, חוזרת לאכול גם בתרומה וגם בחזה ושוק.

והסיבה לכך, כי כל המיעוטים האמורים לענין אכילת חזה ושוק, נאמרו בבית כהן האוכלת מחמת אביה, ולא בזו האוכלת בשביל בנה.³

תהיה אלמנה וגרושה", ומשנכתב "ובת כהן כי תקיח אלקמה וגרושה", כל המילה "ובת" נכתבה לדרשה.

מת בנה מכהן, אין לה זרע של כהן המאכילה בתרומה, ולא זרע של לוי המאכילה במעשר, ואינה אוכלת לא בתרומה ולא במעשר.

דף פ"ז

בת כהן חוזרת לתרומה ואינה אוכלת בחזה ושוק

כבר נתבאר, שבת כהן שנישאת לזר, אף שבעודה נשואה לו היא אסורה לאכול תרומה, אם יצאה ממנו בלא זרע, חוזרת לאכול תרומה מחמת אביה, שנאמר, "ובת כהן כי תקיח אלקמה וגרושה וזרע אין לה ושבבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו" (ויקרא כ"ב י"ב).

ומבואר בברייתא, שכשהיא חוזרת לבית אביה, חוזרת לאכול תרומה, אבל אינה חוזרת לאכול חזה ושוק של שלמים.

- **לדברי רב חסדא אמר רבינא בר שילא**, ענין זה למד מהכתוב, "ובת כהן כי תקיח לאיש זר הוא בתרומות הקדשים לא תאכל" (ויקרא כ"ב י"ב), לומר, שמאחר שנישאת לזר, מעתה, אף אם תחזור ממנו, לא תאכל במורם מהקדשים.⁴

- **ולדברי רב נחמן אמר רבה בר אבבה**, ענין זה למד מהכתוב, "ושובבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל" לומר, "מלחם" ולא כל לחם, להוציא חזה ושוק של שלמים, שאינה אוכלת ממנו.⁵

- **ולדברי רב ספרא**, ענין זה למד מהכתוב, "ושובבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל" לומר, לחם ולא בשר.

- **ולדברי רב פפא**, ענין זה למד מהכתוב, "ושובבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל" כלומר, מלחם הקנוי לאביה תאכל, והכוונה לתרומה, שהיא קנויה לכהנים, להוציא חזה ושוק של שלמים, שאינם מומן כהנים, אלא מנה הניתנת להם משלחן גבוה.

- **ולדברי רבא**, ענין זה למד מהכתוב, "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור וקניף וקניף אתך" כי חקד וחקד קניף נתנו מזבחי שלמי בני ישראל" (ויקרא י"ד), לומר שאוכלים אותם כשהם אתך, אבל אם נישאת לאחר, שוב אינה אוכלת, אף על פי שיצאה ממנו.

¹ פירש בקונטרס דלא תימא, כי היכי דלענין תרומה הדרא למילתא קמיינתא, הדרא נמי לענין נדרים. ולפי טעם זה היה נראה דפריך אכל נשואה, אפילו נכנסה לחופה ובעלה, דאי נתארמלה תיהדר למילתא קמיינתא. ועל זה צריך לומר הא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל, דמשמע דפשיטא ליה בלא שום דרשה שמוצאה מכלל אב ומכלל בעל, ולא הדרא, ולא איצטרך ליה קרא אלא למסר האב לשלוחי הבעל, דסלקא דעתך דתיהדר משום דאכתי לא נשאת. [תוס'].

² היכא דנתארמלה או נתגרשה הוא דאיצטרך קרא שאין האב יכול להפר, דהוי אמינא שתועיל כאן חזרה, הואיל ולא היתה כאן יציאה גמורה. אבל כל זמן שלא נתארמלה, פשיטא דאין יכול להפר, מכיון שמסר האב לשלוחי הבעל, בלאו האי קרא, דמלזנות בית אביה נפקא בכתובות... כדדרשינן התם, פרט לשמסר האב לשלוחי הבעל, ונדריים נמי גמרינן מהתם. [תוס'].

³ תימה לרי"י, בשלמא לכל הנך אמוראי דדרשי משאר קראי, דכתיב בהו אביה, אתי שפיר דמיעוטי כתיב גבי אביה דוקא, אבל לרבינא בר שילא דדריש מהיית בתרומת הקדשים, מאי משמע דההיא בחזרת לבית אביה מייירי. ויש לומר כיון דכתב רישיה דקרא, ובת איש כהן, נראה דבחזרת לרשות אביה מייירי. ומיהו קשה למאן דדריש מלחם ולא מבשר, דלגבי בנה נמי כתיב

⁴ מדהוה מצי למכתב "בקדשים", וכתב "בתרומות", למורם הוא דאתא, והאי "לא תאכל", לעולם הוא, ולא תימא ביושבת תחת בעלה ישראל, כדמשמע קרא "ובת כהן כי תהיה לאיש זר כו", דהא אוקימנא להאי קרא בפרק אלמנה בבעלה לפסול לה, כגון נתין וממזר וחלל, שפסול עולמית, וכהנת דמנסבא לזר דלא אכלה, מיושבה אל בית אביה" ילפינן, מכלל דמעיקרא לא אכלה, ומילתיה דרב חסדא מ"בתרומות" נפקא, דאם כן דכולה קרא לבעלה לפסול לה אתא, לכתוב בקדשים לא תאכל, מאי בתרומות, שמע מינה הכי קאמר, יש לך אחרת שאוכלת בקדשים, כגון תרומה, ואינה אוכלת במורם, ואי זו זו חוזרת, דסמך לה "ובת כהן כי תהיה אלמנה" והכי תריצנא להא מילתא בפרק אלמנה. [רש"י].

⁵ האי "לחם", כל מאכל משמע, דכתיב "בלשצר מלכא עבד לחם רבי" הילכך איצטרך מיעוטא. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ ע"ה**
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

גמור, הלא לכאורה יש ללמוד זאת בקל וחומר.

שכן לענין ייבום אין זרעה מועיל לפוטרה כמו שהוא מועיל לעכבה מלחזור לאכול בתרומה, לענין ייבום, אם היה לה וולד מנישואין ראשונים, ולא היה לה וולד בנישואין שניים, הוולד הראשון אינו מועיל לה לפוטרה מהייבום, ואילו לענין תרומה, אם היה לה וולד מישראל מנישואין ראשונים, ולא היה לה וולד מנישואין שניים, הוולד הראשון מועיל לעכבה מלחזור בתרומה. ומעתה אם לענין ייבום, שבו כח הוולד הראשון חלש, העובר מועיל לפוטרה מהייבום, כל שכן לענין תרומה, שבה כח הוולד הראשון חזק לעכבה מלחזור לאכול בתרומה, שגם העובר יועיל לעכבה מלחזור לאכול בתרומה. [=ומה במקום שלא עשה וולד מן הראשון כולד מן שני לפוטרה מן הייבום, עשה עובר כילוד, מקום שעשה וולד מן הראשון כולד מן השני לפוסלה מן התרומה, אינו דין שנעשה עובר כילוד].

ודחו זאת ואמרו, שאין כאן קל וחומר, כי מצד שני מצינו שלענין ייבום כח הזרע חזק מכוחו לענין תרומה, שכן מי שמת בעלה, והניח בן, נפטרה מהייבום, גם אם אחר כך מת הבן, הרי שהוא מועיל לפוטרה מהייבום גם אחר מותו, ואילו בת כהן שמת בעלה, והניח בן, אינו מעכבה מלחזור לאכול בתרומה אלא בעודו חי, אבל אם מת, היא חוזרת לאכול בתרומה. ואם כן, אפשר שכשם שלענין זה כח הוולד חזק בייבום יותר מבתרומה, כך כח העובר חזק בייבום יותר מבתרומה, והעובר אינו מעכב את אמו מלאכול בתרומה [=לא, מה לי עשה עובר כילוד לענין ייבום, שהרי עשה מתים כחיים, נעשה עובר כילוד לענין תרומה, שלא עשה מתים כחיים].

ולכן נאמר הכתוב "כְּעֹנֵיָהּ", ללמד, שכשהיא מעוברת אינה חוזרת לתרומת בית אביה.

שני כתובים מעכבים בת כהן לחזור בשביל זרעה

שני כתובים נאמרו, ללמד, שבת כהן מעוכבת מלחזור לתרומת בית אביה מחמת זרעה מישראל. הכתוב "וְזָרַע אִין לָהּ" מלמד, שאם יש לה זרע מישראל, אינה חוזרת לתרומת בית אביה. והכתוב "כְּעֹנֵיָהּ" מלמד, שאם היא מעוברת מישראל, אינה חוזרת לתרומת בית אביה.

ויש צורך לכתוב, שבשני האופנים הללו אינה חוזרת לתרומת בית אביה, כי אם היה כתוב רק אחד מהם, לא היינו יודעים, שגם באופן השני אינה חוזרת.

אם היה כתוב שהמעוברת אינה חוזרת, היינו אומרים, משום שאינה כבתחילה, שהרי היא מלאה, ומאחר שזרע הזר בתוכה, לא תאכל בתרומה, אבל זו שילדה לזר, ואין העובר בתוכה, הרי היא כבתחילה, ותאכל בתרומה.

ואם היה כתוב שהיולדת לזר אינה חוזרת, היינו אומרים, משום שאינה כבתחילה, שהרי מתחילה היתה גוף אחד, ועתה יש שני גופים, אבל המעוברת, שיש כאן גוף אחד, הרי היא כבתחילה, ותאכל בתרומה.

מנין שבן שמת אחר אביו פוטר מייבום

לענין אכילת תרומה, בת כהן הנשואה שתי פעמים לישראל, אפילו היה לה וולד רק מהראשון, ומתו שני בעליה, הוולד מהראשון מעכבה מלחזור לתרומת בית אביה. ולענין ייבום אין הדבר כן, והנשואה שתי פעמים, והיה לה וולד מהראשון, ולא מהשני, הוולד מהראשון אינו מועיל לה לפוטרה מתרומה.

בת כהן נישאת לישראל ללוי ולכהן וילדה בן מכולם

בת כהן שנישאת לישראל, אינה אוכלת בתרומה, שנאמר, "ויבת כהן פי תהי אלקמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כְּעֹנֵיָהּ מִלְחָם אֲבִיהָ תֹאכַל וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל בּוֹ" (ויקרא כ"ב י"ג) אבל כל זמן שהיא תחת בעלה אינה אוכלת.

מת הישראל, ויש לה בן ממנו, אינה אוכלת בתרומה, שנאמר, "ויבת כהן פי תהי אלקמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כְּעֹנֵיָהּ מִלְחָם אֲבִיהָ תֹאכַל וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל בּוֹ" (ויקרא כ"ב י"ג) אבל יש לה זרע אינה חוזרת.

נישאת ללוי, אף על פי שיש לה בן מישראל, שהוא מעכבה מלאכול בתרומה, אוכלת במעשר מחמת בעלה, [כדעת רבי מאיר האומר שזרה אסורה במעשר], ואין בנה מישראל מעכבה.

מת הלוי, ויש לה בן ממנו, אף על פי שיש לה בן מישראל, שהוא מעכבה מלאכול בתרומה, אוכלת במעשר מחמת בנה האחרון מהלוי, [כדעת רבי מאיר האומר שזרה אסורה במעשר], ואין בנה מישראל מעכבה.

נישאת לכהן, אף על פי שיש לה בן מישראל ומלוי, שהם מעכבים אותה מלאכול בתרומה בשביל בית אביה, אוכלת בתרומה מחמת בעלה הכהן.

מת הכהן, ויש לה בן ממנו, אף על פי שיש לה בן מישראל ומלוי, שהם מעכבים אותה מלאכול בתרומה בשביל בית אביה, אוכלת בתרומה מחמת בנה מהכהן.

מת בנה מהכהן, אין לה זרע של כהן המאכילה בתרומה, ומעוכבת לאכול בתרומה מחמת בניה מלוי ומישראל, ולפיכך אינה אוכלת בתרומה.

מת בנה מלוי, אין לה זרע של לוי המאכילה במעשר, ומעוכבת לאכול במעשר מחמת בנה מישראל, ולפיכך אינה אוכלת במעשר.

מת בנה מישראל, אין לה זרע של ישראל המונע ממנה מלאכול בתרומה מחמת בית אביה ועל זו נאמר "ויבת כהן פי תהי אלקמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כְּעֹנֵיָהּ מִלְחָם אֲבִיהָ תֹאכַל וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל בּוֹ" (ויקרא כ"ב י"ג).

היבם פוסל את היבמה מאכילת תרומה

בת כהן שהיתה נשואה לישראל, ומת בלא בנים, והניח אח, מאחר שהיא זקוקה לאח לייבום או חליצה, הוא פוסל אותה מלשוב לאכול תרומה מחמת בית אביה, שנאמר, "ויבת כהן פי תהי אלקמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כְּעֹנֵיָהּ מִלְחָם אֲבִיהָ תֹאכַל וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל בּוֹ" (ויקרא כ"ב י"ג), להוציא שומרת יבם, שאגודה ביבם, ולא שבה לבית אביה.

העובר פוסל את אמו מלאכול תרומה

בת כהן שהיתה נשואה לישראל, ומת בלא בנים, והניחה מעוברת, העובר פוסל אותה מלשוב לאכול תרומה מחמת בית אביה, שנאמר, "ויבת כהן פי תהי אלקמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כְּעֹנֵיָהּ מִלְחָם אֲבִיהָ תֹאכַל וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל בּוֹ" (ויקרא כ"ב י"ג), לומר דווקא כשהיא ריקנית כמו שהיתה בעוריה, להוציא מעוברת שאינה חוזרת.

והקשו, למה צריכים אנו את הכתוב הזה ללמד שהעובר מהזר פוסל כמו וולד

ילידי ביתו הם יאכלו בלחמו, ודרשינן ילוד מאכיל, והוה לך למימר בלחמו ולא בבשרו. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 12
מסכת יבמות פ"ד-פ"ז
ה' טבת - ח' טבת

מנין שלענין ייבום וולד מהראשון אינו פוטר

נתבאר שלענין ייבום, וולד שמת אחר אביו, מועיל לפטור את אמו מהייבום, ואינו מועיל לעכב את אמו מלחזור בתרומה, ואם כן גדול כח הוולד לפטור מייבום, מאשר לעכב את אמו מלחזור לתרומת בית אביה.

ואמר רב יהודה מדאסקרתא לרבא, מאחר שמצינו שחכ הוולד גדול לענין ייבום מכוחו לענין תרומה, אם כן, מעתה מאחר שלענין תרומה, וולד מנישואין ראשונים מועיל לעכב את אמו בתרומה, כפי שנתבאר, אם כן מעתה גם לענין ייבום, וולד מנישואין ראשונים יועיל לפטור את אמו מייבום.

והשיב לו רבא, שמאחר שלענין ייבום נאמר, "כפי שישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ויבן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה" (דברים כ"ה ה'), כל שאין לו בן אשתו זקוקה לייבום ולא יועילו לה בניס שיש לה מאחרים.

מנין שלענין תרומה וולד מהראשון מעכב מלחזור

נתבאר שלענין ייבום, וולד שמת אחר אביו, מועיל לפטור את אמו מהייבום, ואינו מועיל לעכב את אמו מלחזור בתרומה, ואם כן גדול כח הוולד לפטור מייבום, מאשר לעכב את אמו מלחזור לתרומת בית אביה.

ואמר רב יהודה מדאסקרתא לרבא, מאחר שמצינו שחכ הוולד גדול לענין ייבום מכוחו לענין תרומה, אם כן, מעתה מאחר שלענין ייבום, וולד מנישואין ראשונים אינו מועיל לפטור את אמו מהייבום כפי שנתבאר, אם כן מעתה גם לענין תרומה, וולד מנישואין ראשונים לא יועיל לעכב את אמו מלחזור לתרומת בית אביה.

והשיב לו רבא, שמאחר שלענין תרומה נאמר, "ויבת פהו פי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה פגעוניה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו" (ויקרא כ"ב י"ג), כל שיש לה זרע אינה חוזרת וזו שיש לה וולד מהראשון יש לה זרע.

סליק פרק יש מותרות

ואמר רב יהודה מדאסקרתא לרבא, מאחר שמצינו שחכ הוולד גדול לענין תרומה מכוחו לענין ייבום, אם כן, מעתה מאחר שלענין תרומה אין הוולד מועיל מלעכבה מלחזור לתרומת בית אביה, אלא בחייו, אבל כשמת הוולד, אף אחר מיתת אביו חוזרת לתרומת בית אביה, אם כן גם לענין ייבום, לא יהא כח בוולד לפוטרה מהייבום, אלא בחייו, אבל כשמת, אפילו אחר אביו, תהא זקוקה לייבום.

והשיב לו רבא, שזו שבשעת מיתת בעלה נפטרה מהייבום, מחמת הבן שהיה חי, ונישאת לאחר, אין ראוי, שכשימות בנה, תחזור ותזקק לייבום, שנאמר, "דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נָעִם וְכָל נְתִיבֶיהָ שָׁלוֹם" (משלי ג' י"ז), ואם תאמר לה עתה, שלאחר שכבר נישאת לאחר חוזרת ונעשית זקוקה, ותחלוץ, הרי היא מתגנה על בעלה, ואין זה דרכי נועם, ולפיכך, על כרחך כשנאמר לענין ייבום "וּבֶן אֵין לו" (דברים כ"ה ה') הכוונה על שעת המיתה ומאחר שבאותה שעה היה לו בן אשתו פטורה מהייבום.

מנין שכשמת הבן אחר אביו חוזרת לתרומת בית אביה

נתבאר שלענין תרומה כח הוולד גדול מכוחו לענין ייבום, שלענין תרומה אפילו וולד מנישואין ראשונים מעכב את אמו מלחזור לאכול תרומה, ולענין ייבום אין פוטר את אמו אלא וולד מנישואין אחרונים.

ואמר רב יהודה מדאסקרתא לרבא, מאחר שמצינו שחכ הוולד גדול לענין תרומה מכוחו לענין ייבום, אם כן, מעתה מאחר שלענין ייבום, וולד שמת אחר מיתת האב, גם כן מועיל לפטור את אמו מייבום, כפי שנתבאר, אם כן מעתה גם לענין תרומה, אם מת הוולד אחר אביו, גם כן יועיל לעכב את אמו מלחזור לתרומת בית אביה.

והשיב לו רבא, שמאחר שלענין תרומה נאמר, "ויבת פהו פי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה פגעוניה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו" (ויקרא כ"ב י"ג), כל שאין לה זרע מהזר חוזרת לתרומת בית אביה ואפילו תחילה מת בעלה ואחר כך מת זרעה ממנו.